

Warszawa, 22 marca 2025 r.

**Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych dotycząca
poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o dochodzeniu roszczeń
w postępowaniu grupowym**

Przedmiot opinii stanowi datowany na 6 marca 2025 r. poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym – dalej jako „Projekt”.

1. Uwagi ogólne

Jak wynika z uzasadnienia Projektu, jego celem jest usprawnienie i przyspieszenie postępowań grupowych. Rozumiejąc tę potrzebę należy stwierdzić, że rozwiązania przyjęte w Projekcie nie realizują zakładanych celów. Przede wszystkim mają charakter punktowy i nie uwzględniają podstawowych założeń ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (dalej u.d.r.p.g.). Wprowadzenie ich w proponowanym kształcie mogłoby doprowadzić do naruszenia spójności regulacji tego aktu prawnego.

2. Możliwość dochodzenia nadwyżki w odrębnych postępowaniach

Proponowane dodanie art. 2 ust. 5 i 6 u.d.r.p.g. ma na celu wprowadzenie możliwości dochodzenia przez członków grupy (podgrupy) – których roszczenia zostały ujednolicone w postępowaniu grupowym – w kolejnych, indywidualnych postępowaniach roszczeń przewyższających kwotę, do której ich roszczenia zostały ujednolicone (czyli obniżone).

Jak wynika z art. 2 ust. 1 u.d.r.p.g., postępowanie grupowe w sprawach o roszczenia pieniężne jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wysokość roszczenia każdego członka grupy została ujednolicona poprzez zrównanie wysokości roszczenia dochodzonego przez członków grupy lub podgrupy. W myśl zaś art. 2 ust. 2 u.d.r.p.g. ujednolicenie wysokości roszczeń może nastąpić w podgrupach, liczących co najmniej 2 osoby. W praktyce ujednolicenie to odbywa się poprzez obniżenie wysokości roszczeń tego członka grupy (podgrupy), którego roszczenia są wyższe niż pozostałych członków.

Uzasadnieniem wprowadzenia obowiązku ujednolicania – w sprawach o roszczenia pieniężne – wysokości roszczeń w postępowaniu grupowym była chęć zwiększenia efektywności tego postępowania. Uznano, że sytuacja, w której sąd zmuszony byłby weryfikować wysokość roszczenia

każdego członka grupy z osobna, stawiałaby pod znakiem zapytania realizację oczekiwań formułowanych wobec postępowania grupowego .

Jeżeli ujednolicenie roszczeń w postępowaniu grupowym polega na tym, że członek grupy (podgrupy) nie dochodzi całości przysługującego mu roszczenia, ale obniża je w celu ujednolicenia z roszczeniami pozostałych członków, powoduje to, że – ze względu na zakaz orzekania ponad żądanie (art. 321 k.p.c.) – sąd może zasądzić w postępowaniu grupowym jedynie tę obniżoną kwotę. Wprowadzenie możliwości dochodzenia przez członków grupy (podgrupy) – po zakończeniu postępowania grupowego – tzw. nadwyżki (części roszczenia obniżonej w celu ujednolicenia roszczeń) prowadziłoby do dublowania postępowań, wynikającego z tego, że owa nadwyżka dochodzona byłaby przez członków grupy (podgrupy) w kolejnych, odrębnych postępowaniach. Stanowiłoby to dodatkowe obciążenie wymiaru sprawiedliwości i pozostawałoby w sprzeczności z założeniami postępowań grupowych (o zasądzenie), które miały sprawić, że w jednym postępowaniu zapadać będzie rozstrzygnięcie co do roszczeń wielu osób (członków grupy) – bez konieczności prowadzenia postępowań indywidualnych.

Zauważyć przy tym należy, że ustawą z dnia 24 lipca 2024 r. o zmianie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym oraz niektórych innych ustaw , implementującą do prawa polskiego dyrektywę o powództwach przedstawicielskich , dodano art. 2 ust. 2a u.d.r.p.g., z którego wynika, że wymagania ujednolicenia wysokości roszczeń w sprawach o roszczenia pieniężne nie stosuje się w sprawach o roszczenia konsumentów. Rozważenia zatem wymaga, czy lepszym rozwiązaniem problemu tzw. nadwyżki nie byłaby generalna rezygnacja z wymagania ujednolicenia roszczeń – zamiast proponowanych w Projekcie rozwiązań, które mają prowadzić do wszczynania kolejnych, indywidualnych postępowań po prawomocnym zakończeniu postępowania grupowego.

Dodać należy, że wątpliwości wywołuje także samo zaproponowane brzmienie nowych ustępów 5 i 6 w art. 2 u.d.r.p.g. Przepisy te mają na tyle zbliżoną treść, że nie jest jasne, z jakich przyczyn zostały rozdzielone na dwie jednostki redakcyjne.

3. Koncepcja tzw. grup zamkniętych

Wątpliwości budzi także propozycja wprowadzenia grup zamkniętych (proponowane dodanie art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 11 ust. 4a u.d.r.p.g.). Postępowanie grupowe w polskim wydaniu oparte jest na tzw. modelu opt-in, w ramach którego uczestniczą w nim tylko te osoby, które złożyły oświadczenie o przystąpieniu do grupy. W samym założeniu ogranicza to zakres postępowania grupowego – w porównaniu do konkurencyjnego modelu opt-out.

Wprowadzenie grup zamkniętych – w przypadku których po wniesieniu pozwu niemożliwe byłoby przystąpienie do grupy nowych członków – jeszcze bardziej ograniczyłoby korzyści wynikające z postępowania grupowego. Jeżeli opierałoby się ono na grupie zamkniętej, to w zasadzie nie różniłoby się od współuczestnictwa procesowego po stronie czynnej. Można mieć wątpliwości, czy w przypadku grupy zamkniętej uzasadnione jest poddawanie postępowania rygorystycznym regulacjom ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, które zostały pomyślane pod kątem grup

otwartych (w modelu opt-in) – to jest takich, do których mogą dołączyć także dalsze osoby, których roszczenia mogą być objęte danym powództwem grupowym. Tak rozumiana otwartość ma zwiększyć efektywność postępowań grupowych z punktu widzenia wymiaru sprawiedliwości jako całości.

Dodać należy, że z art. 11 ust. 4 u.d.r.p.g. już obecnie wynika, że zarządzenie ogłoszenia o wszczęciu postępowania grupowego można zaniechać wtedy, gdy z okoliczności sprawy wynika, że wszyscy członkowie grupy złożyli oświadczenia o przystąpieniu do grupy.

4. Postanowienie o dopuszczalności postępowania grupowego jako pierwsza czynność sądu

Projekt przewiduje dodanie w art. 10 ust. 1 u.d.r.p.g. zdania pierwszego, w myśl którego po wniesieniu pozwu pierwszą czynnością sądu miałyby być rozstrzygnięcie na posiedzeniu niejawnym o dopuszczalności postępowania grupowego.

Jeżeli miałyby to obejmować działania wszystkich organów sądowych (w tym przewodniczącego), założenie przyjęte w proponowanym art. 10 ust. 1 zd. pierwsze u.d.r.p.g. jest niemożliwe do realizacji. Abstrahując już od ewentualnej konieczności uzupełnienia braków formalnych pozwu, przed rozstrzygnięciem o dopuszczalności postępowania grupowego konieczne jest doręczenie odpisu pozwu pozwanemu.

Być może autorzy Projektu nie wzięli powyższych czynności pod uwagę wychodząc z założenia, że formalnie należą do kompetencji nie sądu, a przewodniczącego. Nawet jednak przy takim założeniu trudno pogodzić proponowaną zmianę z regulacją art. 7 u.d.r.p.g. Wynika z niego, że posiedzenie przygotowawcze można przeprowadzić także przed wezwaniem pozwanego do wniesienia odpowiedzi na pozew, a przewodniczący może zobowiązać stronę, aby w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla ustalenia dopuszczalności postępowania grupowego – pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. Należy zwrócić uwagę, że w toku posiedzenia przygotowawczego przewidziane są określone czynności sądu – por. art. 2055 § 3 i 5, art. 20510 § 1-3 k.p.c. Jeżeli zgodnie z art. 7 ust. 1 u.d.r.p.g. posiedzenie przygotowawcze wyznaczone zostałoby przed wezwaniem pozwanego do wniesienia odpowiedzi na pozew, wskazane czynności sądu z istoty rzeczy poprzedzałyby rozstrzygnięcie w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego.

Powyższych okoliczności nie bierze pod uwagę propozycja dodania w art. 10 ust. 1 u.d.r.p.g. stanowczego uregulowania, że po wniesieniu pozwu pierwszą czynnością sądu miałyby być rozstrzygnięcie na posiedzeniu niejawnym o dopuszczalności postępowania grupowego.

5. Skutki zawarcia przez członka grupy ugody z pozwanym poza postępowaniem grupowym

W Projekcie trafnie zauważono, że ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym nie reguluje skutków zawarcia przez członka grupy – już po utrwaleniu się składu grupy (art. 17 u.d.r.p.g.) – indywidualnej ugody z pozwanym poza postępowaniem grupowym. Sytuacje takie zdarzają się w praktyce.

W obecnym stanie prawnym z art. 17 ust. 3 u.d.r.p.g. wynika, że po uprawomocnieniu się postanowienia, o którym mowa w ust. 1 (co do składu grupy), oświadczenie członka grupy o wystąpieniu z grupy jest bezskuteczne. Z kolei art. 19 ust. 1 u.d.r.p.g. stanowi, że cofnięcie pozwu, zrzeczenie się lub ograniczenie roszczenia oraz zawarcie ugody wymaga zgody więcej niż połowy członków grupy. Dotyczy on jednak tylko dokonywania tych czynności w postępowaniu grupowym.

Jednocześnie nie ma wyraźnego zakazu zawierania przez członków grupy, także po utrwaleniu się jej składu, ugód pozasądowych (w tym w ramach umownej mediacji). W dodawanym przez Projekt art. 19 ust. 3 u.d.r.p.g. zaproponowano, by zawarcie przez członka grupy ugody z pozwanym lub zrzeczenie się albo ograniczenie roszczenia przez członka grupy w innym trybie, niż przewidziany w ust. 1, nie miało wpływu na rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu grupowym. Sąd musiałby zatem orzekać w taki sposób, jakby do zawarcia ugody lub ograniczenia lub zrzeczenia się roszczenia nie doszło. Pozwany mógłby się na to powoływać dopiero po zakończeniu postępowania grupowego: w przypadku postępowań grupowych zmierzających do ustalenia odpowiedzialności poznanego – w indywidualnym postępowaniu o zapłatę, zaś w odniesieniu do postępowań grupowych o ustalenie – w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego (art. 840 k.p.c.).

Zwłaszcza ten drugi wariant budzi wątpliwości. Po pierwsze, nie wydaje się efektywne wydawanie wyroku w postępowaniu grupowym bez uwzględnienia wygaśnięcia roszczenia członka grupy, do którego doszło w wyniku ugody albo ograniczenia lub zrzeczenia się roszczenia. Może to powodować konieczność wytoczenia przez pozwanego powództwa na opozycyjnego podstawie art. 840 k.p.c., co prowadziłoby do jeszcze większego obciążenia wymiaru sprawiedliwości. Po drugie, dodanie art. 19 ust. 3 u.d.r.p.g. wymagałoby, jak się wydaje, rozszerzenia hipotezy art. 840 k.p.c. Obecnie z jego § 1 pkt 2 wynika, że powództwo opozycyjne może zostać oparte na zdarzeniach, które nastąpiły po powstaniu tytułu egzekucyjnego. Tymczasem proponowany art. 19 ust. 3 u.d.r.p.g. dotyczy czynności (zawarcia ugody, ograniczenia lub zrzeczenia się roszczenia), do których ma dochodzić przed powstaniem tytułu egzekucyjnego (wydaniem wyroku).

Dodać ponadto trzeba, że zaproponowane w Projekcie dodanie art. 19 ust. 3 u.d.r.p.g. nie uwzględnia wszystkich trudności związanych ze składem grupy po utrwaleniu się jej składu zgodnie z art. 17 u.d.r.p.g. Podobne trudności wywołuje śmierć niektórych członków grupy.

6. Wnioski

Zgodzić się należy z autorami Projektu, że ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym wywołuje trudności interpretacyjne. Ewentualne zmiany powinny mieć jednak charakter spójny i całościowy. Celowy byłby zatem kompleksowy przegląd ustawy, z udziałem Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego.

Opracował dr hab. Marcin Dziurda, prof. UW, radca prawny